

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

De|| EXTREMA VNCTIO-||NE, ORDINE, ET MATRI-||MONIO.|| SINGVLIS LIBRIS
EX-||PLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

XVI. Matrimonium insolubile esse quoad vinculum, probatur ex verbo Dei,
traditione, & ratione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54104](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54104)

lio, & Apostolo non posse colligi, non licere in caussa fornicationis aliud Matrimonium inire; id tamen variis canonibus esse prohibitum, & ided non debere fieri nisi ex Ecclesiae auctoritate.

Porro tres isti, Erasmus, Caietanus, Catharinus in hoc multum ab hæreticis supra nominatis distant, quod se Ecclesiae iudicio disertis verbis subiiciunt. Et quia Ecclesia sententiam suam iam apertissimè protulit, vt patet ex can. 6. & 7. sess. 24. Trident. Concilij, vbi anathema dicitur iis, qui sentiant Matrimonium quoad vinculum vlla de caussa solui posse; ided isti quoque, ac præsertim duo posteriores, à reliquorum omnium Theologorum Catholicorum communissima sententia separandi minimè esse videntur.

CAPVT XVI.

Matrimonium insolubile esse quoad vinculum, probatur ex verbo Dei, traditione, & ratione.

PROBANDVM igitur iam nobis est, Matrimonij inter fideles contracti, & consummati vinculum aded esse insolubile, vt neque caussa fornicationis dirimi possit; & ided viuente priore cõiuge nunquam esse licitum ad alias nuptias aspirare.

PRIMVS locus sit ille, qui est apud Matthæum cap. 5. *Omni qui dimiserit uxorem suam excepta fornicationis caussa, facit eam mœchari, & qui dimissam duxerit, adulterat.* Verba illa: *Et qui dimissam duxerit, adulterat,* vel vniuersè accipienda sunt, vel cum exceptione, nisi ob fornicationem. Si vniuersè, ergo qui dimissam duxerit, etiam ob fornicationem, mœchatur, ergo non fuerat dimissa quoad vinculum, sed solum quoad thorum: non enim mœcharetur qui illam ducit, nisi adhuc esset priori viro alligata. Si cum exceptione, ergo qui fornicariam à viro dimissam duxerit, non mœchatur. Ergo melior est conditio fornicariæ, quàm innocentis, & castæ: nam fornicaria libera est, & nubere potest; innocens autem iniustè dimissa, nec priorem virum habere potest, nec alteri nubere. Atqui hoc absurdissimum est, vt lex Christi

L L

iustissi.

iustissima dimissam iustè meliori loco esse velit, quam dimissam iniustè.

RESPONDENT aliqui, sententiam illam esse generalem, sed fornicariam non posse nubere alteri; non quòd non sit diremptum vinculum Matrimonij, sed quia in poenam peccati lex prohibet illam nubere.

SED hæc solutio nulla est. Si enim prohiberetur nubere in poenam peccati, sed verè tamen libera esset, ac soluta vinculis prioris coniugij, peccaret quidem nubendo, & fortè Matrimonium esset irritum, sed non mœcharetur neque ipsa, neque qui eam duceret: non enim est adulterium, nisi cum coniuge alterius. Dominus autem disertis verbis pronunciat: *Et qui dimissam duxerit, adulterat.*

SECUNDVS locus est apud Marcum, cap. 10. *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam: & si uxor dimiserit virum suum, & alij nupsit, mœchatur.* Et similia habentur, Lucæ 16. *Omni qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur, & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.* Hæc verba vniuersaliter docent nunquã ita dissolui Matrimonium inter fideles contractum, & consummatum, vt liceat ad alias nuptias transire.

RESPONDENT aduersarij, loca ista debere exponi ex ca. 19. Matth. vbi habetur exceptio fornicationis. Nam nisi in verbis Marci, & Lucæ subintelligamus, excepta causa fornicationis, pugnant Marcus, & Lucas cum Matthæo: ista enim contradicentia sunt: *Omni qui dimiserit, &c. mœchatur, &c.* Non omnis qui dimiserit, &c. mœchatur. Ista autem posterior sententia ex Matthæo colligitur; idem enim est dicere: *Omni qui dimiserit excepta fornicationis causa;* & Non omnis qui dimiserit: prior verò propositio apud Marcum, & Lucam habetur, nisi subintelligatur eadem exceptio.

AT CONTRA. Nam vt supra diximus in quæstione de polygamia, Euangelistæ omittunt quidem interdum aliquid, aut addunt, quod alij Euangelistæ non omiserunt, aut non addiderunt, sed nunquam ita omittunt, vt sententia reddatur falsa, nam alioqui Euangelistæ homines decepissent, quibus Euangelia sua tradiderunt, nulla mentione facta aliorum Euangelistarum.

Certè quando Marcus Romæ scripsit Euangelium ex prædicatio-

dicatione Petri acceptum, non remisit Romanos ad Euangelium Matthæi tanquam ad commentarium: immò si tunc Romæ Matthæi Euangelium in manibus fidelium fuisset, credibile est Marcum scripturum non fuisse. Non enim scripsit Marcus, ut Matthæo aliquid adderet, quod postea fecit Ioannes, sed tantum ut haberent Romani scriptum, memoria causa, quod sola voce B. Petrus Apostolus illis tradiderat: hanc enim causam referunt Irenæus libro 3. cap. 1. Eusebius libro 2. hist. cap. 15. & Hieronymus in libro de viris illustrib. in Marco.

Atque idem dici potest de Luca, qui Euangelium scripsit his Gentibus, quibus prædicauerat Paulus, & ad quos nondum peruenerant Matthæi, & Marci volumina, sed tantum falsa quædam scripta Pseudoeuangelistarum, ut ipse breuiter indicat in principio Euangelij, & clarius colligitur ex Ambrosio in commentario primi capitis Lucæ, & ex Eusebio lib. 3. hist. cap. 24. & ex Hieron. in lib. de viris illustrib. in Luca. Oportet igitur vera esse absolute, quæ Marcus & Lucas dicunt, neque pendere à verbis Matthæi, nisi velimus decipros fuisse eos, qui sine Matthæo, Marcum aut Lucam legabant.

Sed obiicies, quia S. Augustinus lib. 1. de adulter. coniug. cap. 11. dicit locum Matthæi esse obscurum, & esse ambigendum de eo, donec veniamus ad alios Euangelistas.

At Augustinus non dicit ambigendum de eo quod Matthæus dicit, sed de eo quod non dicit. Matthæus enim dicit eum mæchari, qui extra causam fornicationis vxore dimissa, aliam ducit: & hoc est simpliciter verum. Sed non dicit, an hic tantum sit mæchus, an etiam is, qui dimissa vxore ob fornicationem, aliam ducit: id quod alij Euangelistæ dixerunt apertissimè. Aduersarij autem nostri volunt nos ambigere de eo, quod Marcus, & Lucas dicunt, an sit accipiendum ut sonat, non de eo quod non dicunt. Quare idem S. AVGVSTINVS libro 1. de adulterinis coniugijs cap. 9. grauitè inuehitur in eos, qui horum Euangelistarum verba, non accipiunt vniuersaliter, ut sonant: *Qui sumus, inquit, nos, ut dicamus, est qui mæchatur vxore dimissa alteram ducens, & est, qui hoc faciens non mæchatur: cum Euangelium dicit omnem mæchari qui hoc facit?*

AD obiectionem autem illam respondemus, non esse repugnantiam inter Euangelistas; illa enim propositio; Non omnis qui dimittit uxorem, & aliam ducit mœchatur, non inuenitur apud Matthæum, vt aduersarij existimant. Illa enim sunt verba Matthæi: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* ex quibus non debet inferri, Ergo non omnis qui dimiserit uxorem, & aliam duxerit, mœchatur.

Cur autem id non debeat inferri, cum planè sequi videtur, multæ causæ reddi solent. Durandus in 4. dist. 35. quest. 2. ad vltimum, dicit Christum loqui apud Matthæum præsupposita lege veteri, quæ iubebat adulteras occidi, hæc enim lege seruata, licebat in causâ fornicationis uxorem dimittere, & aliam ducere, quia nimirum propter adulteræ supplicium extremum, dirimebatur vinculum coniugij.

NON probatur mihi hæc solutio, PRIMO, quia Dominus non tradidit legem solis Iudæis, sed etiam Christianis: non iubet lex Euangelica adulteros occidere, immò Ioan. & Dominus adulteram liberavit à morte. Nec ignorabat Christus, in Ecclesia sua varias fuisse futuras leges Principum, quibus interdum occiderentur, interdum non occiderentur adulteri; quare non est credibile Christum esse loquutum præsupposita lege de occidendis adulteris.

PRAETEREA, si ita esset, Christi sententia esset, valde imperfecta. Nam potuit multis modis impediri mors adulteræ, aut quia fugeret in aliam regionem, aut quia non posset probari testibus duobus adulterium, etiam si viro exploratum esset; quid ergo tunc fieret secundum Christi doctrinam?

ADDE, quod tradere uxorem lapidandam, non est propriè illam dimittere, & ducere aliam: non enim dimittitur qui occiditur, neque dicitur alia duci priore dimissa, quando prior non viuit.

DENIQUE non poterat esse quæstio, an liceret uxore lapidata ob adulterium, aliam ducere: non igitur oportebat magis excipere causam fornicationis, quàm causam mortis.

Hac ergo solutione omissa, aliqui dicunt verbum *Mœchatur*, referendum esse diuisim ad vtramque partem sententiæ, hoc

hoc modo; Quicumque dimiserit vxorem suam nisi ob fornicationem, mœchatur, & qui aliam duxerit, mœchatur: bis enim mœchatur, qui vxorem ducit priore dimissa, extra casum fornicationis, semel quidem, adulterio vxoris, cuius ipse causa fuit per iniustam dimissionem; & semel, adulterio proprio, per nouæ vxoris viuente priore coniunctionem.

Et hanc solutionem indicat breuiter THEOPHYLACTVS in cap. 19. Matth. vbi dicit sententiam huius loci esse, quod qui dimittit vxorem extra causam fornicationis, mœchatur, id est, auctor est illi, vt mœchetur. Et idem antè docuerat AUGUSTINVS lib. contra Adimantum, cap. 3. vbi sic enarrat locum istum Matth. 19, *Quicumque dimiserit vxorem, nisi ob fornicationem, facit eam mœchari, & qui aliam duxerit, mœchatur.* Estque hæc solutio valde conformis eiusdè Matthæi verbis, cap. 5. vbi ait: *Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, facit eam mœchari:* Videtur igitur Matth. 19. ad eandem sententiam: *Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem,* referendum esse verbum: *Mœchatur,* in illo sensu, id est, facit eam mœchari.

ALI I dicuat, nec minus probabiliter, illud: *Nisi ob fornicationem,* non pertinere nisi ad dimissionem, cum qua immediatè coniungitur, & esse per parenthesim pronuncian- dum, & aliquid subintelligendum, hoc modo; Quicumque dimiserit vxorem (quod non licet, nisi ob fornicationem) & aliam duxerit, mœchatur. Et certè non sine causa Dominus non adiecit illam exceptionem post illa verba: *Et aliam duxerit,* sed immediatè post illa: *Quicumque dimiserit,* & similiter, non temerè Dominus tum Matth. 5. tum Matth. 19. cum adiunxit: *Et qui dimissam duxerit, mœchatur,* non addidit: *Nisi ob fornicationem,* vt nimirum indicaret, causam fornicationis solam dimissionem licitam facere, non autem noui coniugij celebrationem. Hæc mihi videtur S. Thomæ sententia in 4. dist. 35. quæst. vnica, artic. 5. ad vltimum, & eandem obscurè subindicat Hieronymus in Commentario huius loci.

Sunt & aliæ explicationes minus probabiles, quas Abulensis, Alphonsus de Castro, & alij excogitarunt: Sed optima est S. Augustini lib. 1. de adulterinis coniugiis, cap. 9. vbi docet, Matthæum, vel potius Dominum apud Matthæum, accepisse

cepisse illud: *Nisi ob fornicationem*, negatiuè, non excepti-
uè; vt sensus sit, Quicumque dimiserit vxorem, nisi ob forni-
cationem, id est, extra causam fornicationis, & aliam duxe-
rit, mœchatur. Ex quo affirmatur quidem adulterium eius,
qui vxore dimissa extra causam fornicationis aliam duxerit;
sed nihil dicitur de eo, qui duxerit aliam priore dimissa ob
fornicationem.

AT contra instant aduersarij, & maximè CAIETANVS, &
CATHARINVS. Si ista est sententia Domini, ergo frustra, &
superuacaneè additur illud: *Nisi ob fornicationem*, poterat
enim Dominus generatim, & facilius dicere; Omnis qui di-
miserit vxorem, & aliam duxerit, mœchatur.

RESPONDEO, immò diuina prudentia Dominus ita lo-
quutus est, id enim postulabant locus & tempus. Nam Do-
minus eo loco respondebat Phariseis, qui venerant parati, vt
eum tentarent, & in sermone caperent: & quia iam audierant,
eum in monte quædam disseruisse contra libellum repudiij à
Mose in lege concessum, & consequenter etiam contra poly-
gamiam, interrogauerunt eum, an liceret vxorem dimittere
quacunque ex causa, vt nimirum, ea interrogatione impel-
lerent eum ad pronunciandum aliquid aperte contra legem,
& exempla Patrum. Quare Dominus cum videret auditores
incapaces esse; respondit eis præcisè ad interrogata. Quæsi-
erant illi, an liceret vxorem dimittere, nimirum quoad vincu-
lum, quacunque ex causa: respondit Dominus, non licere qua-
cunque ex causa; idque probauit, quia nō licet dimittere non
fornicariam, & aliam ducere, id quod tam perspicuè verum
erat, vt nullo modo negari posset. Vtrum autem liceat dimit-
tere fornicariam quoad vinculum, & aliam ducere, Dominus
tunc aperte dicere noluit, quia hoc altius erat, quàm vt ab eis
tunc capi posset. Quanquam ex ijs quæ Dominus dixerat de
prima origine instituti Matrimonij, facile poterat hoc etiam
intelligi; sed ne daret illis Dominus ansam calumniandi ver-
ba sua, voluit, vt ipsi per se id colligerent, quemadmodum fe-
cit in parabola vineæ, & alias sæpè; & nihilominus domi-
lò post (vt Marcus scribit cap. 10.) aperte pronunciauit, om-
nem qui dimittit vxorem, & aliam ducit, mœchatur. Vides igitur
quemadmodū verba Domini nihil superuacaneè contine-
ant, nec pugnent inter se verba diuersorum Evangelistarum.

Vnum duntaxat contra hanc expositionem obiici posset, quod nimirum si ita exponamus, non habebimus ex hoc loco licitum esse diuortium quoad thorum, ob fornicationem alterius coniugis. SED parum id refert: nam ad hoc dogma stabilendum, iufficit testimonium Matth. cap. 5.

TERTIVS locus habetur in epist. ad Roman. cap. 7. *An ignorati fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit? Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri. Igitur vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro, si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro, & similis locus habetur in epist. 1. ad Corinth. cap. 7.*

Ex his autem locis colligimus nunquam solui vinculum conjugale, nisi per mortem: & quia non soluitur, manere etiam post diuortium quacunque de causa factum. Quod argumentum tanti fecit. S. AVGVSTINVS vt libro 2. de adulterinis coniugijs, cap. 4. clamauerit: *Hæc verba Apostoli toties repetita, toties inculcata, vera sunt, vicia sunt, sana sunt, plana sunt. Nullius viri posteriori mulier esse incipit, nisi prioris esse desierit: esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir eius, non si fornicetur, licet utraque dimittitur coniunx ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris, propter quod sit reus adulterij, qui dimissam duxerit, etiam ob causam fornicationis. Hæc ille.*

SED respondet Caietanus, verba Apostoli accipienda esse regulariter, non autem in casu, vt sensus sit; vinculum viri cum uxore ordinariè, & regulariter, nisi scilicet aliunde solvatur, durare vsque ad mortem, & tunc demùm solui. Idem ferè respondet Erasmus, Calvinus, Martyr, & Bucerus in hæc loca, & præsertim Petrus Martyr vult intelligi exceptionem: *Nisi ob fornicationem, quæ in Euangelio habetur. Et similiter docet Kemnitius in 2. part. Exam. pag. 1257.*

Potest autem id probari PRIMO, quia Paulus ait: *Scientibus legem loquor*, lex autem permittebat libellum repudij in quibusdam casibus, & proinde secundum legem regulariter quidem, sed non semper, mors expectabatur ad vinculi conjugalis diremptionem. SECUNDO, quia Paulus ait: *Quæ*

sub viro est, mulier; & non dicit simpliciter Vxor, Quare loquitur de ea tantum, quæ nondum est repudiata, sed adhuc viro cõhabitat. TERTIO videtur Apostolus non tam contendere, vinculum permanere vsque ad mortem, quàm non durare post mortem: id enim solum ille cupit ostendere, post mortem coniugis liberum esse alterum coniugem, siue ad mortem vsque vinculum permanerit, siue non permanerit. Adde vltimò, quod cum hæc sit quædam similitudo, non est necesse vt in omnibus conueniat.

SEDFALSAM esse hanc expositionem, testantur PRIMVM ipsa verba, quæ vt Augustinus rectè dicit, plana sunt. Quid enim planius illo: Mulier viuente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro? Rom. 7. & Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit? 1. Corinth. 7. Et certè mirum esset Apostolum nunquam addidisse exceptionem, si addenda esset, cum tam sæpe hæc repetiuerit, & inculcauerit.

DEINDE testantur Interpretes; Ambrosius, Chryso- stomus, Theophylactus, Theodoretus, Oecumenius, Primasius, Anselmus, & alij, in vtrumque locum Pauli, & præterea Origenes in cap. 19. Matth, Augustinus loco citato, & Hieronymus in epist. ad Amandum, vbi interrogatus, an liceret mulieri dimisso viro adultero, alij nubere, respondit, non licere, ob hæc Pauli loca, quæ (vt ipse dicit) omnem excusationem excludunt.

DEINQUE idem testatur ratio similitudinis, quam eo loco Paulus adducit: volebat enim probare, legem veterem obligasse vsque ad Christum, sed iam non amplius obligare: vtitur autem ad hoc probandum similitudine ducta ex Matrimonio. Quemadmodum enim vir, & vxor tandiu sibi inuicem obligantur, donec alter eorum, vel vterque moriatur, sic etiam tandiu homines legi subiecti sunt, donec vel ipsa lex abrogetur, & sic quodammodo moriatur, vel homines translati in alium statum, à lege eximantur, & eo modo legi moriantur. Per Christi autem mortem vtrumque factum est: nam & lex est abrogata, & nos translati in statum filiorum Dei, legi illi veteri, quæ erat seruorum, mortui sumus.

Vbi obiter est NOTANDVM, legem comparari viro, vt Chryso- stomus exponit, & hominem comparari vxori, quia sicut

sicut vir dominatur vxori, non vxor viro, ita lex dominatur homini, cui data est, non homo legi. Et quamuis debuisset Apostolus concludere, homines liberos esse à lege, quia lex mortua est, sicut dicit vxorem liberari, quando moritur vir: tamen ne Iudæos offenderet, maluit inuertere conclusionem, ac dicere, nos mortuos esse, quàm legem esse mortuam, quamquam vtrumque dicere potuisset, & perinde est ad id de quo agitur, vtrum vir, aut vxor, aut vterque moriatur.

Porro hæc similitudo B. Pauli omninè requirit, vt vir & vxor nullo diuortio, aut repudio, sed sola morte liberari queant à vinculo coniugij. Nam quamdiu lex vetus vigeat, nunquam poterant Iudæi iugum eius à se excutere, etiamsi illi repudium dare, & ab ea diuortium facere conarentur, fornicando cum variis legibus falsorum Deorum; ergo eodem modo, quanto tempore maritus viuuit, nunquam potest vxor à vinculo coniugij liberari, quamuis cum multis aliis viris fornicetur.

Neque argumenta in contrarium conuincunt. Ad PRIMVM Respondeo, illud: *Scientibus legem loquor*, à Theodoro, & Ambrosio exponi de lege naturæ, vel Evangelica, non de lege veteri, vt sensus sit: Loquor hominibus peritis, & qui bene norunt naturam legis, & coniugij, &c.

Et PRÆTEREA aut repudium in lege veteri soluebat reuera vinculum coniugij, aut non soluebat. (est enim controversia inter doctores) Si non soluebat, & tantùm permittebatur, vt minus malum, non autem vt licitum, vt communior habet opinio Doctorum, quam etiam sequuntur Caluinus, & Beza in cap. 19. Matth. tum parum refert de qua lege Paulus loquatur, vt patet. Si verò soluebat vinculum, & permittebatur vt licitum; tum non potest Pauli locus de lege Moysis intelligi, quia falsum esset quod Paulus dicit: *Viuenti viro, vocabitur adultera*, si fuerit cum altero viro; neque enim vocabatur adultera quæ viuente viro erat cum altero viro, si repudium licitum erat, & vinculum coniugij dissoluebat.

Ad SECUNDVM Respondeo; illud: *Quæ sub viro est, mulier*, simpliciter coniugatam significare; quod nomen non minus conuenit mulieri post diuortium, quàm ante diuortium, si diuortium non soluit vinculum, vt nos contendimus,

mus. Et hoc perspicuum est tum ex conclusione generali, quam Apostolus infert: *Igitur viuento viro vocabitur adultera, &c.* non enim dixit, *Igitur dum est sub viro, vel dum non repudiatur, sed dum vir eius viuit, vocabitur adultera, si fuerit cum altero viro: tum ex I. Corinth. 7. vbi generatim Paulus dicit: Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit.*

Ad TERTIVM RESPONDEO, non solum voluisse Paulum ostendere, vinculum coniugij non durare post mortem; sed etiam durare toto tempore vitæ alterius coniugis. Nam illud non durare post mortem, apertissimum erat, nec fuisset opus ad id persuadendum allegare legem, ac dicere: *Scientibus legem, loquor.*

PRAETEREA conclusio ab Apostolo intenta, non erat solum, non obligari Christianos ad legem Moſis, sed etiam obligari ad non recipiendam vllam aliam; sicut etiam Hebraei obligabantur legem Moſis seruare toto tempore, quo ea viuebat, nec poterant vilo pretextu eam deserere, donec moreretur per abrogationem, aut ipsi morerentur illi per translationem in alium statum, vt diximus.

Ad vltimum RESPONDEO, non debere quidem similia in omnibus esse similia: tamen debere similia esse in eo, in quo est vis argumenti ex illa similitudine ducti. Requirit autem vis argumenti Paulini, vt sicut vinculum legis nullo modo distumpi potest, quacunq; intercedente praeruaricatione, donec ea lex viuit: ita vinculum Coniugij perseuerat, quacunq; interueniente fornicatione, donec maritus aut vxor viuit.

ADDE quod I. Corinth. 7. non per modum parabolæ ad illud illustrandum, sed absolutè pronunciat: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit: quod si dormierit vir eius, liberata est; cui vult, nubat, &c.*

QVARTVS locus est in epist. priore ad Corinth. cap. 7. *Huius, qui Matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quod si discesserit, manere inuuptam, aut viro suo reconciliari.* Quem locum tractauimus in quæstione superiore de diuortio quoad thorum.

Habemus autem hinc argumentum planè insolubile. Nam vel mulier, de qua dicitur: *Si discesserit, &c.* discessit ex causa

caussa iusti diuortij, vt fornicationis, hæresis, & quæcunque sit alia; vel sine tali aliqua causa. Hoc posterius dici non potest, nam Paulus non diceret de tali scæmina, Maneat innupta; aut viro suo reconcilietur; sed diceret, Maneat innupta donec viro suo reconcilietur, & omninò ad virum suum redeat: non enim poterat Paulus permittere iniustum diuortium contra expressum Domini præceptum. Et si in eodem capite Paulus non permittit coniuges abstinere à carnali commercio ob orationem, & ad tempus, nisi ex consensu, quomodo permittet coniugem inuito marito sine vlla causa iusti diuortij separatam à viro manere? Loquitur ergo sine vllò dubio de muliere, quæ discessit ob iustam aliquam diuortij causam. Atqui ista non potest alteri nubere, vt Paulus apertissimè dicit; ergo etiam causa iusti diuortij non soluit vinculum coniugij, neque licet coniugibus iusto diuortio separatis ad alia transire coniugia.

Vnum est tantùm quod obiici posset, quod etiam ab Erasmo obiectum fuit. Nam videtur Apostolus loqui de muliere adultera, quæ discedit à viro non sponte sua, sed ab illo eiecta: id enim significari videtur, cùm dicitur: *Aut viro suo reconcilietur.* nam reconciliari propriè ad reos pertinet, qui per reconciliationem redeunt in gratiam cum iis, quos offenderunt. Quod si Paulus agat de adultera, non est mirum, si velit eam manere innuptam: soli enim parti innocenti conceduntur secundæ nuptiæ.

At nullo pacto defendi potest, Paulum loqui de muliere adultera, & eiecta: nam cùm præcipitur mulieri, à viro non discedere, præcipitur ne ipsa sit auctor diuortij, ac ne deserat virum, non autem ne eiiciatur, & coacta discedat. Id enim præcipitur, quod est in potestate eius, cui præcipitur: non est autem in potestate mulieris ne eiiciatur, neque potest marito expellente non discedere.

DEINDE paulò pòst ait Apostolus: *Et vir uxorem non dimittat;* quod esset omninò idem cum priore præcepto, & proinde superuacaneum, si mulierem discedere à viro nihil esset aliud, nisi eiici, & dimitti à viro.

DENIQUE si Apostolus solùm de adultera dimissa loqueretur, valde imperfectam doctrinam traderet: adhuc enim quæri posset, quid sit faciendum mulieri, quæ separatur à
viro

viro

viro ob adulterium viri, non ob culpam suam propriam. Ergo Paulus generatim loquitur de omni muliere, quæ iusti diuortij auctor est. Dicit autem: *Mulier non discedat*, non autem dicit, *Mulier non dimittat virum*, sicut postea dicit: *Vir non dimittat uxorem*; quia ordinariè vxor est in domo viri, & idè diuortium facit discedendo ab eo, non cum ex domo eiciendo; contra maritus, quia est in domo sua, diuortium facit dimittendo, non recedendo.

ILLVD autem quod obiicitur de verbo, Reconcilior, quod etiam pag. 1259. notauit Kemnitius, vt probaret culpa sua vxorem discessisse, nullam vim habet. Reconcilari enim dicitur tam is, qui læsit, quam is, qui læsus est: nam reconciliantur propriè, qui alienati sunt. Vnde M. T. C. libro 1. epist. 2. ad Lentulum, dicit reconciliatam esse voluntatem Senatus, quæ tamen non culpa sua, sed aliorum, ab alienata à Lentulo fuerat. Et in hoc sensu dicitur Deus reconcilari hominibus, libro 2. Machab. capite 1. *Exaudiat Deus orationes vestras, & reconcilietur vobis*; & capite 7. *Reconciliabitur Deus seruis suis*. & illud Matthæi 5. *Reconciliare fratri tuo*, exponit Chrysostomus, siue iuste, siue iniuste frater se offensum dicat.

Eadem veritas SECUNDO, ex traditione probari potest: extant enim omnibus ætatibus testimonia Patrum. AC PRIMO quidem sæculo habemus testimonium CLEMENSIS, in Canonibus Apostolorum canone 48. vbi sine vlla exceptione excommunicari iubetur, qui vxore dimissa aliam ducit.

Deinde SECUNDO sæculo, id est, post annum Domini C. habemus testimonia IUSTINI, & ATHENAGORAE. Vterque in Apologia pro Christianis, ad Imperatorem Antoninum, inter dogmata Christiana ponit adulterium esse, Si quis dimissam ab alio ducat: & Athenagoras addit etiam, si quis priore dimissa aliam ducat, non esse coniugium, sed adulterium. Eodem sæculo CLEMENS Alexandrinus libro 2. Stromatum extremo: *Adulterium*, inquit, *existimat Scriptura coniungi Matrimonio, viuo altero ex separatu, & paulò antè dixerat, non posse fieri separationem, nisi ob fornicationem.*

Sæculo TERTIO, post annum Domini CC. TERTULLIANVS

LIANVS lib. 4. in Marcionem, vltra medium, obiicienti Marcioni Christum contrarium esse Moyfi, quia prohibuit diuortium, quod ille concesserat, respondet his verbis: *Dico illum conditionaliter nunc fecisse diuortij prohibitionem, si idè qui dimittat uxorem, vt aliam ducat, &c.* vbi docet Christum non prohibuisse diuortium, si causa iusta adsit, sed prohibuisse alterum coniugium post diuortium. Eodem sæculo ORIGENES tract. 7. in Matth. explicans cap. 19. dicit quosdam Episcopos permisisse mulieri nubere viro priore viuentè, & addit, contra scripturam fecerunt.

Sæculo QVARTO, post annum Domini CCC. in Concilio Elibertino can. 9. Mulier quæ ob viri adulterium alteri nupsit, non recipitur ad Communionem nisi post mortem prioris mariti: ex quo intelligimus, illicitum fuisse Matrimonium illud iudicatum, etiam ex parte innocentis, & in causa adulterij. Eodem sæculo S. Ambrosius in cap. 16. Lucæ, multa scribit contra eos, qui uxore dimissa aliam ducunt, & passim adulterium vocat id coniugium: neque in tota illa disputatione vnquam excipit causam fornicationis. S. Item Hieronymus Ambrosij æqualis, in epist. ad Oceanum de obitu Fabiolæ scribit, Fabiolam dimisso viro non solum adultero, sed etiam omnibus flagitiis cooperto, alteri nupsisse; sed addit id eam fecisse, quia ignorabat rigorem Euangelij: & ibidem scribit, eam post mortem secundi mariti publicam poenitentiam sibi ab Episcopo impositam, summa humilitate egisse. Ex quo intelligimus, eo tempore publicum crimen habitum in Ecclesia Catholica fuisse, si quis viuentè coniuge ad alias nuptias transfirer, etiam causa fornicationis. Idem Hieronymus in epist. ad Amandum, de hac ipsa quæstione interrogatus, simpliciter respõdit, esse illicitum, etiam causa fornicationis, viuentè coniuge ad alias nuptias transfire. Eodem sæculo sanctus Ioannes Chrysostomus homilia 17. in Matthæum, enarrans caput quintum idem docet.

Sæculo QVINTO, post annum Domini CD. Concilium Mileuitanum, can. 17. definiuit secundum Euangelicam & Apostolicam doctrinam, nunquam licere viuentè coniuge ad alias nuptias transfire: & idem habetur in Concilio Africano canone 69. Eodem sæculo Innocentius I. in epist.

epist.

epist. 3. ad Exuperium can. 6. interrogatus, an intercedente diuortio liceret aliud inire coniugium, respondit nullo modo licere, sed esse vtrumque adulterum, tam virum, quam uxorem, si post diuortium ad alias nuptias transeant. Eodem tempore S. Augustinus ex professo hoc docuit, tum in duobus libris de adulterinis coniugiis, tum in libro de bono coniugali.

Sæculo SEXTO, post annū Domini D. Primasius in Commentario cap. 7. prioris ad Cor. in illud: *Si discesserit, manere innuptam*, idem habet.

Sæculo SEPTIMO, post annum Domini DC. Isidorus idem docet, libro 2. de officiis diuin. cap. 19.

Sæculo OCTAVO, post annum Domini DCC. Beda in cap. 10. Marci idem affirmat.

Sæculo NONO, post annum Domini DCCC. Concilium ForoIulienſe can. 10. idem apertissimè definiuit; & eodem sæculo Theophylactus in cap. 19. Matth. & in cap. 7. prioris ad Corinth.

Sæculo DECIMO, post annum Domini CM. Concilium Nannetense, quod sub Arnulpho Imperatore celebratum creditur, can. 12. idem declarauit.

Sæculo VNDECIMO, post annum M. Anselmus in cap. 5. & cap. 19. Matth. idem habet.

Sæculo DODECIMO, post annum MC. idem definiuit Alexander III. Papa, cap. Ex parte, de spotalibus, & Matrimoniiis.

Sæculo DECIMOTERTIO, post annum MCC. idem definiuit Innocentius III. cap. Gaudemus, de diuortis: & eodem sæculo, idem docuerunt Theologi omnes, qui super dist. 35. quarti Sententiarum scripserunt, vt S. Thomas, S. Bonauentura, & alij.

Sæculo DECIMOQUARTO, post annum MCC. plurimi Doctores Scholastici, Scotus, Durandus, &c.

Sæculo DECIMOQVINTO, post annum MCD. idem statuit Concilium Florentinum, in instruct. Armenorum, quod sanè mirum est non aduertisse Caictanum & Catharinum.

Sæculo denique DECIMOSEXTO, post annum MD. idem definiuit Concilium Trident. sess. 24. can. 7.

Accedat

Accedat VLTIMO argumentum ex ratione petitum. PRIMO Matrimonium fidelium, signum est coniunctionis Christiani cum Ecclesia, vt Apostolus docet cap. 5. ad Ephes. At illa vnio indissolubilis est: igitur & vinculum conjugale indissolubile est. Et quamuis tota simul Ecclesia à Deo fornicari non possit, tamen aliquæ partes Ecclesiæ, nonnulli videlicet fideles, fornicantur interdum spiritualiter, & diuortium faciunt, sed non propterea licet illis mutare Deum, aut Deus ita illos abiicit, vt nolit reconciliari, immò semper hortatur ad reconciliationem. Tale igitur debet esse coniugium Christianorū, nunquam tale diuortium fiat, quin spes maneat reconciliationis. Et hanc rationem à Sacramento ductam, valde vrget Augustinus libro de bono coniugali, cap. 7. 15. 18. & 24.

SECUNDO, si licitum esset aliud Matrimonium, iniuria afficeretur proles: nam filiis iam natis malè cōsuleretur, qui pro patre vitricum, pro matre nouercam habere inciperent. Et hæc est ratio S. Ambrosij in cap. 16. Lucæ, vbi etiam dicit, propter filios debere patrem matris culpæ ignoscere.

TERTIO, si esset licitū eiusmodi coniugium viuente altero coniuge, aperiretur aditus infinitis repudijs etiam iniustis. Nunc enim quia sciunt fideles, debere se, aut cœlibes viuere, aut priori coniugi reconciliari, non facillè ad diuortium adducuntur: at si scirent, mox repudiata vxore posse aliam duci, facillimè diuortia fierent, & quærerent occasiones aliquanda dissidiorum, & criminum, &c. Et hanc rationem attingit Hieronymus in cap. 19. Matthæi, vbi scribit, quia periculum erat, ne mariti ob desiderium alterius coniugij, calumniam struerent priori vxori, sic Dominum voluisse dimitti vxorem ob fornicationem, vt tamen ea viuente non liceret aliam ducere.

QUARTO, si post diuortium in caussa fornicationis, liceret parti innocenti aliud Matrimonium inire, vel id liceret etiam nocenti, vel non liceret. Si liceret, ergo commodum ex peccato suo adulter reportaret, & sapè etiam viri dedita opera adulterium committerent, vt possent ab vxore liberari, & aliam vxorem ducere. Si non liceret, quæro in primis, quare? nam cum ea persona sit à vinculo prioris coniugij soluta (neque enim potuit pars innocens aliud Matrimonium

nium

nium inire, nisi vinculo prioris dirempto) neque vlli faciat iniuriam, quare non potest Matrimonium contrahere?

D I C E S, quia lex prohibet. **S E D** vbi est lex prohibens: neque enim vlla lex exstat, quod sciam, quæ soli innocenti nuptias concedat. **D E I N D E**, cur prohiberet lex coniugari hominem solutum, & procliuem ad vitia, quando nulla restat amplius spes recôciliationis cum coniuge priore? Diuino igitur, prudentissimo, iustissimoque iudicio Christus sanxit, coniugium quoad vinculum omninò indissolubile esse debere.

Adde **V L T I M O**, quod etiam apud Ethnicos, vbi morum disciplina vigeat, nulla fiebant repudia. Scribit enim Tertullianus in Apolog. cap. 6. Romæ per annos fermè D. C. ab Vrbe condita, nullum scriptum fuisse repudium: deinde autem euersa disciplina, cum aliis vitiis etiam repudia introducta.

CAPVT XVII.

Soluuntur argumenta aduersariorum.

P R O P O N A M, & soluam argumenta Martini Kemnitij, tum quia ipse post alios omnes scripsit, & eorum argumenta collegit, tum quia nemo ei respondit; cum Erasmo, Caietano, Catharino, Luthero, Bucero, Brentio, Caluino, & Philippo responderint Ioan. Echius, Ruardus, Alphonsus de Castro, & alij ex Catholicis multi.

P R I M A obiectio Kemnitij pag. 1250. *Lex Pontificia negans coniugi innocenti in causa adulterij aliud coniugium, priuat innocentem iure suo absque eius culpa, contra regulam Iuris.*

R E S P O N D E O, Lex ista non est Pontificis Romani solius, sed etiam Christi. Et malè Kemnitius regulam Iuris allegat: hæc enim est **R E G V L A** in **S E X T O** de regul. Iuris, can. l. ne culpa. *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliqui priuatus.* Vbi non solum culpam, sed etiam causam abesse oportet, vt quis nullo modo puniri possit: alioqui, quàm sæpè filij priuatur hereditate paterna ob peccata patris? quàm sæpè, ob indicia aliqua, iure torquentur homines à Iudicibus, sine vlla propria